ÇOCUK MEKÂNLARI VE AKTİF OYUN ALANLARI

Prof. Dr. Elmas ERDOĞAN
Ankara Üniversitesi, – 0000-0002-4193-629X

Arş. Gör. Seher Simay KUŞOĞLU
Ankara Üniversitesi, - 0000-0001-8932-5490

ÖZET

Bugün değişen yaşam koşulları gereği kentsel, kamusal alanlar, binalar ve iç mekânlar hızla dönüşürken tüm yaşam alan ve mekânları da değişime uğramaktadır. Böylece toplumlar, bireyler ve çocuklar bu süreçten doğrudan etkilenmektedir. İçinde bulundukları çevre çocukların gelişiminde en önemli etkenlerden biridir. Çocukların davranışları ve bireysel gelişimleri içinde bulundukları fiziksel çevre ve mekânlar doğrultusunda biçimlenmektedir. Dolayısı ile çocuğun gelişim sürecinde ve sosyal etkileşiminde mekânın niteliği ve içinde gerçekleşen eylemler önemli olmaktadır.

Çocuk mekânlarının çocukların hayal dünyasını geliştirici, karar verme, sorumluluk alma, paylaşım becerilerini geliştirme gibi pek çok konuda etkisi olmaktadır; çocuk-mekân ilişkisi keşfetme, düşünme ve tasarlamaya yönelik etkinlikler ile farkındalık yaratmaktadır. Erken çocukluk döneminde bedensel ve bilişsel yetenekler aktif fiziksel oyunlar aracılığı ile gelişim göstermekte; diğer çocuklar ile paylaşılan deneyimler ve aktif eylemler ile çocuk gelişimi daha hızlı olmakta; öğrenme, keşfetme, araştırma yolu ile çok yönlü gelişim sağlanabilmektedir. Oyun çocuğun hem fiziksel hem entelektüel gelişiminde önemli olup özellikle aktif oyunlar iki ya da daha fazla kişinin birlikte vakit geçirdiği, fiziksel ve zihinsel anlamda etkileşimde bulunduğu, bireysel gelişime katkı sağlayan ve gelişim sürecini hızlandıran oyunlardır.

Bu bildiride çocuk gelişiminde en doğal öğrenme ve yaratma ortamı olan aktif oyun alanları değerlendirilecektir. Öncelikle çocuk gereksinimleri doğrultusunda çocuk mekânları dış mekan kullanımları kapsamında tanımlanarak tasarım yaklaşımları irdelenecektir. Daha sonra çocuklar ile iletişim kurmanın en önemli yolu olan oyun ve özellikle sorumluluk bilincini geliştiren, toplumsal kuralları öğreten ve bir grup ile gerçekleştirilen aktif oyun olgusu tanımlanarak; çocukların sosyalleşmesine doğrudan katkı sağlayan aktif oyun alanları ve tasarım konseptleri değerlendirilecektir. Aktif oyun alanları tasarım yaklaşımları, temalı tasarımlar, mekân kurgusu, aktif oyun türleri kentsel mekâna yansıması ve sosyal katkıları bağlamında tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Oyun Alanları, Çocuk, Çocuk Mekânları, Aktif Oyun, Çocuk ve Tasarım.

GİRİŞ

Çocuk doğduğu andan itibaren çevresi ile etkileşim halindedir. Bu kapsamda çevre, çocuk gelişimini doğrudan etkileyen en önemli bileşendir. Çocuklar gelişim süreçleri boyunca ev, okul, oyun alanları, sosyal ve kültürel alanlar; yani içinde bulunduğu mekân ile sürekli etkileşim içindedir. Açık ya da kapalı tüm mekânlar çocuklar ve bireysel gelişimleri için önemlidir. Dolayısı ile mekânın niteliği de bu anlamda belirleyici olmakta; özellikle çocuk boyutlarında tasarlanan çocuk mekânları onların mekân algısını ve zihniyet duygusunu olumlu anlamda etkilemektedir. Yanı sıra içinde bulundukları çevrede gerçekleştirdikleri aktiviteler de her anlamda gelişimlerini desteklemektedir.

Oyun ise çocuklar ile iletişim kurmanın en önemli yoludur. Bu anlamda oyun mekânlarının özgün tasarlanması ve alana özel bileşenlerin kullanımı ve bu alanlardaki eylemleri ve diğer çocuklar ile iletişimleri önemli olmaktadır. Oyun çocuğun hem fiziksel hem entelektüel gelişiminde önemli olup özellikle aktif oyunlar iki ya da daha fazla kişinin birlikte vakit geçirdiği, fiziksel ve zihinsel anlamda etkileşimde bulunduğu, bireysel gelişime katkıda bulunan oyunlardır. Dolayısı ile çocuk gelişiminde en kolay doğal öğrenme ve yaratma ortamı aktif oyun alanlarıdır. Aktif oyun alanları çocukların sorumluluk bilincini geliştirmekte; toplumsal kuralları öğretmekte ve çoğunlukla grup olarak gerçekleştirildiği için paylaşım ve sosyal ilişkileri de öğretmektedir. Çocuklar sosyal çevre ile olduğu kadar fiziksel çevre ile de ilişki içindedirler. Bu olgu çocuklara mekânsal deneyim sağlarken biyolojik, fiziksel, sosyal ve kültürel gereksinimlerini de karşılamaktadır. Mekânların aidiyet ve aşinalık duyguları uyandırması çocuğun çevresi ile ilişki kurmasını kolaylaştırırken sağlıklı bir gelişime de olanak sağlamaktadır (Şekil 1 ve Şekil 2).

Şekil 1: Aktif Çocuk Oyun Alanları (Anonymous. 2024a)

Şekil 2: Aktif Çocuk Oyun Alanları (Anonymous. 2024b)

Aktif oyun, fiziksel aktivite gerektiren oyun olup her zaman pasif oyundan daha önemlidir. Çocuk aktif olarak oyun oynarken düşünmekte, denemekte, yarışmakta, araştırmakta, heyecanlanıp merak etmekte, karar vermekte, konuşmakta; böylece pek çok aktiviteyi bir arada gerçekleştirmektedir. Fiziksel aktivite ve aktif oyun vücudun hareket halinde olduğu ve ısındığı eylemler ve oyunlardır. Sosyal ve psikolojik katkıları yanında fiziksel aktivite gerektiren aktif oyunlar çocukların enerjilerini etkin kullanmalarına olanak sağlamakta, kaslarını biçimlendirirken kas ve kemik yapılarını, iskelet sistemlerini güçlendirmekte, dayanıklılığı arttırmakta ve aynı zamanda eğlenceli vakit geçirmelerini sağlamaktadır. Aktif oyun, çocukları hareket ettiren ve kalp atışlarını artıran her türlü fiziksel aktivitedir. Bu tür oyunlar çocukların bilişsel becerilerini de geliştirmektedir. Burada mental, fiziksel, duyusal becerilerin bir arada gelişimi söz konusudur. Çocuklar için bazı aktif oyun etkinlikleri dans, jimnastik, yüzme, paten yapma, saklambaç, zilli körebe, ip atlama, al kaç gibi pek çok oyunun yanı sıra keşif oyunları ile macera etkinlikleridir. Serbest oyun ise çocukların oyun parkında oynama, zıplama, atlama, çekme, itme, çeşitli parkurları tamamlama gibi çok fazla hareket etmelerini veya koşmalarını gerektiren aktiviteler olabilmektedir.

Çocukların her türlü aktif etkinliği için tasarlanan alanlar ise aktif oyun alanları olup standart aktivite oyunları için tasarlanabileceği gibi spor aktiviteleri ve macera parkurları gibi belli bir tema kapsamında da kurgulanabilmektedir. Yani temalı bir çocuk mekânı ya da standart bir çocuk mekânı kapsamında tasarlanabilmektedir. Aktif çocuk oyun alanlarında sıradan/standart çocuk mekânlarından farklı olarak aktivite ve özellikle grup etkinlikleri temel hedeftir. Aktif çocuk oyun alanları, serbest etkinlik ve koşu alanları, sessiz alanlar, küçük ölçekli ekipman

gerektiren alanlar, informal ve formal oyun alanlarından oluşabilmekte; bir aktif oyun alanında bu seçeneklerin bir bölümü ya da hepsi yer alabilmektedir. Aktif oyun alanlarında spora yönelik aktiviteler olan basketbol, voleybol, paten kayma gibi spor alanları bulunabileceği gibi tırmanma, zıplama, ip atlama ve yarışılan ya da tamamlanması hedeflenen çeşitli parkurlar da yer alabilmektedir.

İçinde bulundukları çevre çocukların gelişiminde etkili olan en önemli bileşenlerden biridir. Çocuklar bulundukları çevreyi algılama biçimlerine göre içinde devindikleri çevreyi oyun mekânları olarak kullanmaktadırlar. Çocuklar mekânları beş temel duyularının yanı sıra gözlem yaparak, dokunarak, koklayarak keşfetmektedirler. Çocukların mekânları kullanımlarında ses, koku, renk, doku, aydınlatma aidiyet, ölçek gibi faktörler belirleyici olmakta; çocuklar her şeyi bireysel ya da grup olarak keşfetmekte ve deneyimlemektedirler.

Çocuğun davranışları ise içinde bulunduğu fiziksel çevre ve mekânlar doğrultusunda biçimlenmektedir. Dolayısı ile çocuğun gelişim sürecinde ve sosyal etkileşiminde mekânın niteliği kullanım biçimi ve orada gerçekleştireceği eylemler önemli olmaktadır.

Çocukların günlük yaşamlarını gerçekleştirdikleri alanların tasarımı; kullanılan formlar, renkler, malzemeler hem çocukların bireysel gelişimi ve kolay iletişim kurmaları hem de keyifli vakit geçirmeleri için önemlidir.

Çocuk mekânlarının çocukların hayal dünyasını geliştirici, karar verme, sorumluluk alma, paylaşım, kurallara uyma becerilerini geliştirme, koordinasyon yeteneklerini arttırma, problem çözmeyi öğrenme, iletişim becerilerini arttırma, fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimlerine katkı sağlar nitelikte olması gerekmektedir (Şekil 3 ve Şekil 4).

Şekil 3: Aktif Çocuk Oyun Alanları (Anonymous. 2024c)

Şekil 4: Aktif Çocuk Oyun Alanları (Anonymous. 2024d)

ÇOCUK, MEKÂN, TASARIM VE OYUN ALANLARI

Çocukların bedensel, zihinsel gelişimleri ve yaratıcılıkları ile hayal güçlerini artırabilmeleri ve gözlem yapabilme yeteneklerini geliştirebilmeleri için içinde bulundukları, yaşadıkları çevrenin bilinç ve farkında olmaları önemlidir. Bu kapsamda çocuk-mekân ilişkisi hakkında Keşfetme, düşünme ve tasarlamaya yönelik etkinlikler ile farkındalık yaratılabilmektedir. Eğlenerek oynama ve öğrenmenin yanı sıra keşfetmenin de mekânsal olarak aktif oyun alanlarında tasarlanması gerekmektedir.

Erken çocukluk döneminde fiziksel ve bilişsel yetenekler aktif fiziksel oyunlar aracılığı ile gelişim göstermektedir. Burada sosyal etkileşimin yanı sıra yoğun aktivite ile gerçekleşen oyunlar doğrultusunda diğer çocuklar ile paylaşılan deneyimler sonucu çocukların gelişimi de hızlı olmaktadır. Bu kapsamda fiziksel hareket, tırmanma, doğayı keşfetme, yaratıcılık, macera parkurları, müzikli aktiviteler, kum ve su ile ilgili oyunlar, doğada gerçekleştirilen bedensel ve eğitsel aktiviteler gibi çok sayıda fiziksel aktivite gerektiren etkinlikler ile çocukların gelişimi hızlandırılmaktadır. Ayrıca öğrenme, keşfetme, araştırma, birlikte problem çözme gibi aktiviteler ile de çok yönlü gelişim sağlanabilmektedir.

Çocuklar için tasarlanan aktif oyun alanları/ parkları eğlence ve macera içerikli çok sayıda bireysel ve grup etkinliği olanağı sunmaktadır. Böylece çocukların iç mekânlarda video oyunları oynaması ve bilgisayar başında, internette vakit geçirmeleri sonucu oluşabilecek olumsuz etkilerden de uzaklaşılmaktadır. Aynı zamanda çocukların gerek fiziksel ve ruhsal gerek mental gelişimine katkı sağlanmaktadır. Motor yetenekleri daha hızlı gelişmekte, problem çözme, algılama, iş birliği yapma konularında aktif oyunlar ve birlikte gerçekleştirilen eylemler destekleyici olmaktadır. Çocuklar oynarken öğrenmektedirler (Şekil 5 ve Şekil 6).

Şekil 5: Aktif Çocuk Oyun Alanları (Anonymous. 2024e)

Şekil 6: Aktif Çocuk Oyun Alanları (Anonymous. 2024f)

Çocukların aktif parkları düzenli olarak kullanmaları sağlıklı olmalarını sağlamaktadır. Yanı sıra postürleri daha düzgün, daha az stresli ve anksiyetesiz, kas ve kemik gelişimleri güçlü ve

sağlıklı, kronik rahatsızlıklara yakalanma riskleri düşük, kendilerine güvenli, farkındalıklı bireyler olmalarına destek sağlamaktadır. Doğada gerçekleştirilen oyunlar, keşif rotaları, eğlenmek için zıplama amaçlı trambolinler, skooter, bisiklet parkurları, tırmanma duvarları, büyük kaydıraklar, kayma, slalom, tünel – geçit parkurları, piknik alanı ve doğa parkurları, yaratıcı oyunlar, perküsyon, aktivite panelleri, masal anlatma/söyleşi alanları, ninja parkurları gibi çok farklı aktivite seçenekleri sunmaktadırlar.

Bugün çocuklar her gün yaklaşık 6-7 saatlerini telefon, tablet, laptop, pc, televizyon gibi elektronik gereçler ile geçirmeyi tercih ederek dış mekânda gerçekleştirebilecekleri rekreasyonel aktiviteleri ikinci plana atarak yaşam kalitelerini düşürmekte; sağlıklarını tehlikeye atmaktadırlar. Oysa dış mekânda gerçekleştirilecek aktif rekreasyonel etkinlikler ve gün ışığı daha sağlıklı bireyler olmalarını sağlarken duygusal ve entelektüel anlamda daha güçlü bireyler olmalarına katkı sağlamaktadır.

Çocuklar için dış mekân aktiviteleri doğrudan çocuğun fiziksel gücü ile ilişkili olup bedensel sağlığının daha iyi olması yanında immün/bağışıklık sistemini de güçlendirmektedir. Böylece hareketli bir yaşama alışan çocuk ileri yaşlarda da bedensel egzersiz yapma alışkanlığını sürdürecek, enerjik ve aktif bir erişkin yaşamı sürecektir. Aktif dış mekân etkinliklerinde bulunan çocukların motor yetenekleri gelişmekte, beden-kütle endeksleri düşmekte, genel anlamda daha sağlıklı, kasları güçlü bireyler olmaktadırlar. Yanı sıra sosyal anlamda da kolay iletişim kuran, bireysel farkındalıklı, çevre bilinci olan, duyularını etkin kullanabilen, bağımsız hareket edebilme becerileri ve öğrenme yetenekleri gelişmiş, farklı alanlara ilgi duyan esnek bireyler olmaktadırlar. Bu tür çocuklar erişkinlikte de doğrudan egzersiz-spor yapma alışkanlıklarına sahip olmaktadırlar.

Duygusal anlamda ise daha mutlu, daha az stresli, mental ve ruhsal hastalıklara yakalanma riskleri düşük olmaktadır. Daha çok eğlenerek öğrenmekte, yardımlaşmakta, paylaşmakta, birlikte problem çözmektedirler. Böylece hem toplumsal iletişim hem de bir grup iinde sorumluluk alma yetenekleri gelişmektedir.

Aktif oyun, fiziksel hareket gerektiren oyunlardır. Genellikle planlanmamış, eğlenceli, dinamik etkinliklerdir. Aktif oyunlar çocukların yeni şeyler denemelerini, kendi bireysel yeteneklerini keşfetmelerini ve hareketin keyfini çıkarmalarını, eğlenmelerini sağlamaktadır. Çocukların denge, koordinasyon, kıvraklık/çeviklik gibi hareket ve aktivite yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olmakta ve farklı çevrelerde aktif olabilmelerinde, güven geliştirmelerine katkı sağlamaktadır ki bu olgu yaşam boyu aktif olmalarına yardımcı olmaktadır. Aktif oyunlar aracılığı ile çocuklarda;

- Motor yeteneklerinin gelişmesi, duygu ve davranış kontrolü,

- Yaratıcılık, karar verme, problem çözme

- Sosyal yeteneklerinin geliştirilmesi, paylaşma, diğer bireylere saygı, yardımlaşma, iletişim gibi konularda katkı sağlamaktadır. Temel hareket yeteneklerini geliştirmektedir. Çocuklar her gün aktif oyunlara katılmalıdırlar. Bu kapsamda da doğru ekipman ve oyuncaklar kullanılmalıdır. Koşma, yakalama, tutma, yarışmalar, engelli oyunlar, itme-çekme, top vurma gibi becerilerinin gelişmesi için belli bir mesafeden bir baskete top fırlatma, müzikli

sandalyeler, dans aktiviteleri, çevirme, döndürme, lideri takip etme, itme, çekme, yuvarlama, saklanma, gözetleme oyunları, ip parkurları, zıplama alanları, keşfetme parkurları (kutular, tüneller, merdivenler) gerçekleştirilmeli; aktif oyun alanları bu içerikte tasarlanmalıdır.

Bu olanaklar tekil oyun öge ve birimleri ile sağlanabileceği gibi oyun grupları ile de sunulabilmektedir/organize edilebilmektedir (Şekil 7 ve Şekil 8).

Şekil 7: Aktif Çocuk Oyun Alanları (Anonymous. 2024g)

Şekil 8: Aktif Çocuk Oyun Alanları (Anonymous. 2024h)

Oyun, hareket, etkinlikler ve fiziksel aktivasyonun çocuklar üzerinde olumlu/pozitif etkileri bulunmaktadır. Böylece çocuklar daha kolay ve iyi odaklanabilmektedir; daha mutlu ve öğrenmeye hazır olmaktadırlar. Bu olgu da öğrenmelerini kolaylaştırmaktadır.

Aktif oyun alanları ve dış mekânda gerçekleştirdikleri oyunlar çocukların her zaman birlikte oldukları arkadaşları dışında başka çocuklar ile iletişim kurmalarına olanak sağlamakta, kendi konfor alanlarından çıkarak farklı kişilik, ilgi alanı ve yeteneğe sahip çocuklar ile etkileşime girmelerine yardımcı olmakta; birbirlerinden öğrenerek eğlenmelerini sağlamaktadır.

Çocukların aktif oyunlar ile fiziksel aktivitelerde birlikte olması diğer bireylere karşı tolerans ve kabul geliştirmelerine yardımcı olmakta ve toplumsal ve sosyal anlamda yaşam boyu etkili olmaktadır. Değişik yetenek ve nitelikteki kişileri tanıma ve kabul etme yeteneğini geliştirmektedir. Aynı zamanda hiç tanımadığı diğer bireyler ile birlikte hareket etme ve çalışma becerilerini geliştirmektedir.

Fiziksel aktivite çocukların mevcut yetenekleri dışında yeni yetenekler ve dolayısı ile kendilerine güven geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Aktivite/aktif oyunların daha eğlenceli olması nedeni ile çocuklar daha iyi ve mutlu hissetmekte, hareket yeteneklerini geliştirmekte, kendilerini grup ya da ekip/takım içinde değerli hissetmektedirler.

Ayrıca aktif etkinlikler ile çocuklar kendilerini de keşfederek neyi daha iyi neyi daha zor yapabildiklerini ya da yapamadıklarını keşfetmektedirler. Aktif öğrenme, ait olma, mental sağlık, iyi hissetme konularında aktif oyunlar ve oyun alanları katkı sağlamaktadır.

Çocukluk döneminde aktif olmayan bireyler inaktif erişkinler olmakta; çoğunlukla da genç yaşta kilolu ya da obez bireylere dönüşmektedirler.

Aktif oyun alanlarının avantajları:

- Kardiyovasküler gelişme/ kalp ve akciğerler
- Sağlıklı bireyler, kilo kontrolü
- Postürün geliştirilmesi ve sağlıklı bir postür oluşumu
- Daha iyi ve düzenli uyku
- Özgüven gelişimi
- Konsantrasyonun artırılması
- Rahatlama (relaxation)
- Sağlıklı ve güçlü kas, kemik ve iskelet yapısı
- Geliştirilmiş denge
- Yeteneklerin geliştirilmesi
- Esneklik
- Sosyal yeteneklerin geliştirilmesi
- Arkadaş edinme yeteneği

Avusturalya Fiziksel aktivite birimi 5-12 yaş aralığındaki çocukların sağlıklı bireyler olmaları için her gün en az 60 dakika fiziksel aktivite önermektedir. Her gün birkaç saatlik aktivitenin (dans, bisiklet, trambolinde zıplama, paten kayma, frizbee oynama, skateboard, masa tenisi vb.) ise çok daha yararlı olacağını belirlemiştir. Bu oyunların çeşitliliği her ülke ve kültürde değişmektedir. Ancak, sonuçta eğlendirme, öğretme, iyileştirme etkilerine sahip birçok farklı

kültürde farklı yerel oyun ve etkinlik bulunmaktadır. Aktif oyun alanlarında çocuklar için uygulanabilecek bazı etkinlikler:

- Çuval yarışı
- Rol oyunları: serbest zamanın bir konsantrasyonu olup gruplar arasında/iki taraf arasında savaşlar, stratejiler, hayal gücü, fiziki süreçler gerektiren etkinlikler vb.
- İş birliği oyunları: ortak başarının yaşanmasına ve deneyimlenmesine olanak sağlamaktadır.
- Rekabetçi oyunlar:
- Kuram temelli oyunlar:
- Aksiyon oyunları
- Macera oyunları
- Çekişme/yarışma oyunları
- Platform oyunları
- Bulmaca oyunları
- Simülasyon oyunları
- Rol gerektiren drama/teatral oyunları
- Spor oyunları
- Sözel oyunlar (gruplar arası)
- Aldım verdim
- Zilli Körebe
- Top yakalama
- En uzağa fırlatma
- Kutu kutu pense
- İp atlama
- Saklambaç
- Ebelemece
- Önde durma davul zurna
- Çarşaf oyunu
- Bowling
- Al kaç
- Kardan adam yapma yarışı
- Renkli kartopu
- Kör hedef
- Uçan balıklar

Aktif oyunlar her zaman pasif oyundan daha önemli olmuş; çocuk bu oyunlar aracılığı ile denemekte, yarışmakta, soru sormakta, sorgulamakta ve karar vermektedir.

Fiziksel aktivite vücudun hareket halinde olduğu ve ısındığı aktivitelerdir. Fiziksel aktivite çocuklara enerji verirken stresi azaltmakta, kasları biçimlendirmekte, kemik ve kasları güçlendirerek, dayanıklılığı arttırmaktadır. Hareket beceri (algısal, bilişsel, duyusal) kazanım sağlarken çocuklar eğlenmekte; aktivite ya da spor yaptığının çok da farkında olmadan birçok fiziksel aktivitede bulunmaktadır (Şekil 9 ve Şekil 10).

Şekil 9: Aktif Çocuk Oyun Alanları (Anonymous. 2024ı)

Şekil 10: Aktif Çocuk Oyun Alanları (Anonymous. 2024i)

Aktif çocuk oyun alanları antropometrik verilere göre; yani çocuk boyutlarında tasarlanmalı, renkli, çarpıcı, alana özel, çocuklar için fantastik alanlar olarak tasarlanmalıdır. Alan bütüncül tasarlanmalı; genel kurgusu içinde mekânsal akışkanlığa sahip olduğu kadar her bir ayrı kullanım ve işlev için de aynı niteliklere sahip olmalıdır. Yaş gruplarına göre farklı gruplar ile gerçekleştirilecek aktiviteler için ilgili oyun ekipmanlarına ve yapısal ögelere sahip olmalıdır. Çocukların büyük ölçüde doğayı deneyimlemelerini ve tanımalarını sağlamalıdır. Farklı kotlarda, bitkisel materyal ile birbirinden ayrılarak sınırlandırılmış ancak genel kurgu içinde diğer kullanıcılar ile kolayca entegre olan çözümler geliştirilmelidir. Dinamik, yaşayan, aktivite, hareket ve özgün, yaratıcı kullanımlar içeren tasarımlar gerçekleştirilmelidir. Aktivite ve yoğun hareket gerektiren aktif oyun alanları çocukların güvenlikle kullanabileceği biçim ve form ve özelliklerine sahip, doğal yapı gereçleri ile tasarlanmalıdır. Aktif oyun alanlarında çocuklar için oluşturulacak denge sağlama, derinlik algısını geliştirme, anında karar verip çözüm üretme ile ilgili parkurların, mekanların, yapısal ögelerin kullanıldığı, oyun alanları ile eğlenirlerken gelişimleri de sağlanacaktır.

Aktif oyun alanlarının tasarımı yaratıcılık gerektirmektedir. Bazı tema ve konseptler kapsamında gerçekleştirilecek özgün tasarımlar ile çocukların hareket ederken, aktivite içinde öğrenmeleri ve bilgilenmeleri de sağlanmalıdır. Bilgi ve tema tasarıma odaklanarak çocukların farklı konularda bilgilenmeleri sağlanırken sağlıklı yaşam kültürüne ve bedensel aktiviteye katılımları sağlanmalıdır.

Aktif çocuk oyun alanlarında çocukların güvenliği için kullanılacak bitkilerin seçiminde zehirli tohum ya da meyvesi olan, dikenli, meyvesi boğulmaya neden olabilecek meyvesi olan, lavanta gibi arı çeken, alerjen özelliklere sahip türler seçilmemelidir (Playworld 2015). Tandoğan'a göre (2021) ayrıca bütüncül ve kapsayıcı bir tasarım kapsamında çocuk oyun alanlarında farklı aktivitelere yönelik tasarlanan alanlarda, oyun ekipmanları etrafında güvenli bir şekilde dolaşım sağlanabilmesi için her bir tema, kurgu, ekipman çevresinde yeterli bir kullanım zonu bırakılmalıdır.

SONUÇ

Çocuklarda bilişsel gelişim, çevresindeki dünyayı algılamasını ve öğrenmesini sağlayan aktif zihinsel etkinliklerdeki gelişimidir. Böylece çocuk duyumsal uyarılar ile etkileşime girerek göreli bir özerklik ve bağımsızlık kazanarak düşünebilme yeteneğini geliştirmektedir (Canoğlu ve Geçimli 2020). Köse Doğan ve Baksi'ye göre ise (2019), çocuk çevresini ve bulunduğu mekânı algılamak için öncelikle görme duyusunu kullanmaktadır. Ancak renk, ışık, doku gibi faktörler de çocukların algısı için önemli olup özellikle dokunma duyusu da mekân algısında önemlidir. Bu kapsamda aktif oyun alanları çocukların görme ve dokunma duyularının etkin kullanımı ve gelişimine katkı sağlayan ve bu süreci hızlandıran çocuk mekânlarıdır.

Bugün artık hemen her yaş grubundaki çocuklar dijital teknoloji ile doğrudan ilişkili olarak büyümekte; hızla yaygınlaşan bilgisayar, tablet, telefon gibi ürünlerin kullanımındaki artış özellikle denetimsiz ve uzun süreli kullanıldığında çocuklarda psikolojik, fiziksel, sosyal ve bilişsel anlamda olumsuz etkileri söz konusu olmaktadır. Güncel teknolojiler çocukların diğer bireyler ile iletişimsizliğine ve buna bağlı pek çok sorunun yaşanmasına neden olmaktadır.

Uzmanlar hem erişkinler hem çocuklar için her gün 60 dakika fiziksel aktivite önermektedirler. Fiziksel aktivitenin beden, akıl ve ruh sağlığı için yararı kanıtlanmıştır. Bugün artık her çocuk bir gün içinde ortalama 7-8 saatini ekran önünde geçirmektedir. Oysa çocukların doğaları gereği aktivite içinde olmaları ve yaşamlarının erken döngüsünde bunu bir yaşam tarzı haline getirmeleri gerekmektedir. Aktif oyun alanları çocukların gereksinim duydukları fiziksel aktiviteler ile kas, kemik ve iskelet sistemi gelişimi için potansiyel alanlar olup erişkinlikte de spor ve egzersiz yapan, sağlıklı bireyler olmalarını sağlamaktadır. Bu tür alanlarda çocukların farklı kas gruplarını ve bilişsel yeteneklerini geliştirmelerine olanak sağlayan aktiviteler bulunmaktadır. Böylece tüm vücut çalışmaktadır. Yanı sıra sıkıcı bir biçimde egzersiz yaparak bu yetkinliği kazanmak yerine; vücut gelişimini eğlenerek sağlamaktadır. Tırmanma ağları, kayalardan oluşan duvarlar, merdivenler, halkalar, barlar, köprüler, tüneller gibi birçok farklı yöntem ile bedensel esneklik ve denge de sağlanırken bedene yönelik çalışmalar ve güçlü bir duruş ve postür elde edilmesine katkı sağlamaktadır.

Mustafaoğlu vd. göre (2018) çocukların beyinleri son derece esnek olup kendi dünyaları hakkında doğal bir keşfetme ve araştırma duygusu ile edindikleri her tecrübe ile nöronlar arası yeni bağlantılar oluşmakta; var olanlar ise daha da güçlenmektedirler. Bağımlılık ise zarar verici sonuçlarına rağmen bir davranışın sürdürülebilmesi olup teknolojinin yaygınlaşması ile bilgisayar oyunları, internet bağımlılığı gibi yeni davranışsal bağımlılıklar ortaya çıkmıştır.

Gelişen teknoloji doğru bir biçimde kullanılmadığında çocuk sağlığı ve gelişimine olumsuz etki etmektedir. Bu noktada, alternatif ve eğlenceli dış mekân oyunları ve aktif oyun parkları çocukların her anlamda sağlıklı bireyler olarak gelişimlerine katkı sağlayacaktır. Teknolojik aygıtların aşırı kullanımı çocukların işbirliği, iletişim, paylaşım becerilerini; dolayısı ile duyusal gelişimlerini engellemektedir. Bir başka önemli boyut ise fiziksel anlamda çocuklarda inaktiviteye, kas ve iskelet sisteminin gelişiminde geriliğe; hatta obezite gibi fiziksel/bedensel sorunlar yanında bağışıklık sisteminin güçsüz olması, alerjiler gibi sağlık sorunlarına neden olmaktadır. Aktif oyun alanları çocuklara bütün bu sorunları ortadan kaldıracak olanak ve servisler sunarken yanı sıra çocukların sosyal, kültürel, iletişimsel, duyusal, mental ve beden sağlığı açısından güçlü ve donanımlı bireyler olarak yetişmelerine de olanak sağlamaktadır. Böylece topluma da katkı sağlayacak, problem çözme becerişi gelişmiş, kendini doğru ifade eden, yaratıcı, zihinsel ve bedensel olarak güçlü bireylerin kazanımı söz konusu olmaktadır.

Aktif oyun alanlarının tasarımında öncelikle evrensel tasarım yaklaşımının göz önünde bulundurularak her türlü çocuğun kullanım ve erişimine uygun tasarımlar gerçekleştirilmelidir. Birçok alternatif ve farklı kullanımlar doğrultusunda farklı fiziksel aktiviteler gerçekleştirilebilmeli; donatılar her alana özel özgün tasarımlar şeklinde kurgulanmalıdır.

Çocuklar ulusların ve Dünya'nın geleceğidir. Çocuklarına değer vermeyen ulusların geleceği tehlike altındadır. Sağlıklı ve mutlu bir ulus, toplum ve gelecek için çocukların sağlıklı ve nitelikli gelişimleri bir zorunluluk olup çocuk mekanları tasarımları da çocukların farkındalığı yüksek, iyi, sağlıklı bireyler olmalarına olanak sağlayacak biçimde özgün ve nitelikli olmalıdır.

KAYNAKÇA

Anonymous. 2024a. Web Sitesi: https://www.pentagonplay.co.uk/news-and-info/make-your-playground-fun, Erişim Tarihi: 16.02.2024.

Anonymous. 2024b. Web Sitesi: https://www.abcvacanze.it/en/theme-parks/san-marino-adventures, Erişim Tarihi: 16.02.2024.

Anonymous. 2024c. Web Sitesi: https://mooool.com/en/member/1632153214/fav/ , Erişim Tarihi: 16.02.2024.

Anonymous. 2024d. Web Sitesi: https://depositphotos.com/tr/photo/little-girl-having-fun-playground-spring-summer-autumn-active-sport-477308084.html , Erişim Tarihi: 16.02.2024.

Anonymous. 2024e. Web Sitesi: https://lens.google.com/search?ep=gsbubb&hl=tr&re=df&p=AbrfA8pXkNFcV4B5V105JZjyzlAK1GGPHIW34sYCYZfbGtNffvIDi-91iGbsWsRJvwSnnhjz-hLd7keLGO2h9YroDtFY25xx2cDbSYvJQz3jLL6MGPNHzpHpKyQQjM2kuaD4Ky1lxgLbkqCw9Xt4ShVfgG4TfXpkITpjiXUU_nb8an3ZG2rwZj9RRK3AWvcizdAC3oAnmBcyuumug%3D%3D#lns=W251bGwsbnVsbCxudWxsLG51bGwsbnVsbCxudWxsLG51bGwsIkVrY0tKRGcxWlRFMU5qTTJMVFUwT1RRdE5ERXhOaTA0TUdVNUxXTXhOekl6WTJFNU4yRTBOQklmY3pCcFkzcGljMHh0ZEZsUldVUnpaM0puWDBNeFVEVjBYMkZ3VWpOb1p3PT0iLG51bGwsbnVsbCxbW251bGwsbnVsbCwiMS0wIl0sWyJlOTcxZjI0OC03YWE1LTRmOTYtYjFjOS02YjNkYzVhMWE3N2YiXV1d, Erişim Tarihi: 16.02.2024.

Anonymous. 2024f. Web Sitesi: https://www.archdaily.com/1006019/red-dunes-playtopia-xisui-design/64ebda2452867b017cf22d93-red-dunes-playtopia-xisui-design-photo, Erişim Tarihi: 16.02.2024.

Anonymous. 2024g. Web Sitesi: https://creospace.co.nz/portfolio/cornwall-park-hastings/ , Erişim Tarihi: 16.02.2024.

Anonymous. 2024h. Web Sitesi: https://www.visitlondon.com/things-to-do/place/212659-chessington-world-of-adventures , Erişim Tarihi: 16.02.2024.

Anonymous. 2024ı. Web Sitesi: https://www.alamy.com/child-in-forest-adventure-park-kids-climb-on-high-rope-trail-agility-and-climbing-outdoor-amusement-center-for-children-little-girl-playing-outdoor-image213255793.html , Erişim Tarihi: 16.02.2024.

Anonymous. 2024i. Web Sitesi: https://economictimes.indiatimes.com/magazines/travel/amusement-parks-museums-safaris-plan-a-fun-and-inspirational-summer-vacation-trip-with-children/articleshow/68493024.cms?from=mdr , Erişim Tarihi: 16.02.2024.

Canoğlu, S. Geçimli, M. 2020. Çocuk ve Mekân Algısı Üzerine Bir Uygulama. International Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art, 5(10), 227-237.

Köse Doğan, R. Baksi, S. 2019. Çocuk Mekânlarında Güncel Tasarım Yaklaşımları. Journal of Near Architecture, 2(2), 90-102.

Mustafaoğlu, R. Zirek, E. Yasacı, Z. Özdinçler Razak, A. 2018. 5(2), 227-247.

Playworld. 2015. Inclusive Play Design Guide. Web Sitesi: https://playworld.com/inclusive-play#gref, Erişim Tarihi: 24.02.2024.

Tandoğan, O. 2021. Kapsayıcı Çocuk Oyun Alanları İçin Tasarım Ölçütleri. Artium, Architecture, Urbanism, Design and Construction, 9(1), 11-20.